

Maktab yoshidagi bolalarda tinglab tushunish ko'nikmasini oshirish usullari

Ilmiy rahbari: **Zubaydova Nilufar**

Muallif: **Fozilova Gulmira**

Samarqand davlat chet tillari instituti

talabasi

***Anotatsiya.** Ushba maqolada maktab yoshidagi bolalarning tinglab tushunish ko'nikmasi haqida ma'lumotlar keltirilgan. Va bolalarni tinglab tushunish ko'nikmasini oshirish haqida turli xil tavsiyalar yoritib berilgan.*

***Kalit so'zlar.** Nyu York Tayms, faol tinglash, XXI asr, jismoniy va hissiy muhit, audiokitoblar, podkastlar, diqqat, ko'z bilan aloqa.*

***Abstract.** This article provides information on the listening comprehension skills of school-aged children. And various recommendations on improving children's listening comprehension skills are highlighted.*

***Keywords.** New York Times, active listening, 21st century, physical and emotional environment, audiobooks, podcasts, attention, eye contact.*

Bizga ma'lumki, maktab yoshidagi bolalarda tinglash qobiliyati yaxshi tushunib olishning muhim qismi hisoblanadi. Agar bolalar yaxshi tinglovchi bo'lsa, atrofdagi hodisalarni yaxshi tushunib anglay oladi. Agar ingliz tili bo'yicha listening darsi bo'layotgan bo'lsa, eshitish, ko'rish, yozish, orqali tez anglay oladi. Faol tinglash vaqt va amaliyotni talab qiladi. Bu bolalar uchun qiyin suhbatlar orqali o'tishga yordam beradi. Bundan tashqari, bu umumiy muloqotni yaxshilashga yordam beradi, yaxshiroq tushunishni o'rgatadi va oxir-oqibat oila, do'stlar va sinfdoshlar bilan yaxshi munosabatlarga olib keladi.

Jurnalist, Nyu-York Tayms muallifi va kitob muallifi Keyt Merfining so'zlariga ko'ra, "Siz eshitmayapsiz. Sizga nima yetishmayapti va bu nima uchun muhim" "Faqat tinglash orqali biz o'zimizni jalb qilamiz, tushunamiz, bog'laymiz, hamdard bo'lamiz va inson sifatida rivojlanamiz. Bu har qanday muvaffaqiyatli

shaxsiy, professional va siyosiy munosabatlarning asosidir". Faol tinglash juda katta foyda keltiradi. Tinglash qobiliyatiga erishish qiyin bo'lsa-da, ularni o'rgatish mumkin. Bu XXI asrda bolalar va o'smirlar rivojlanishi uchun zarur bo'lgan ko'nikmalardan biridir[3,1].

Tinglash - bu tovushlarga e'tibor berish va ulardan ma'no olishga harakat qilish. Qayta tiklash ba'zilar buni passiv faoliyat deb hisoblash qilishgan, tinglash - bu tinglovchining tovushlar ichida chiqadi, so'zlar va og'zaki tuzilmalarni ko'paytirishi, intonatsiyalarni talqin qilish va to'plangan ma'lumotni kontekstda taqilish uchun saqlab turishi kerak bo'lgan faol jarayon. Tinglash bilan bog'liq ikkita aniq jarayon yoki usul mavjud; yuqoridan va pastdan yuqoriga ishlab chiqarilgan jarayon. Benetning ta'kidlashicha, tinglash bir yoki ikki tomonlama jarayondir. Ikkala jarayon o'z-o'zidan paydo bo'ladi va shu bilan ular o'zaro bog'liqdir[2,1]

21-asrda tinglash qobiliyatining muhimligini hisobga olsak, biz yangi avlodlarda faol tinglash ko'nikmalarini qanday rivojlantiramiz? Faol tinglash ko'nikmalarini rivojlantirish uchun bir necha qadamlar mavjud.

1.Eshitishga tayyorlanish.. Tinglashni boshlashdan oldin, tinglash maqsadi haqida o'ylab ko'rish va maqsadni ma'ruzachining maqsadlariga moslash. Shuningdek, tinglashni osonlashtirish uchun jismoniy va hissiy muhitni yaratish. Bu faqat ma'ruzachiga e'tibor berish uchun chalg'ituvchi fikrlar va tashvishlarni bir chetga surib qo'yishni anglatadi.

2.Faol tinglash bilan shug'ullanish. Faol tinglash o'z energiya darajasini tinglash jarayoniga ko'tarish, diqqat va konsentratsiyani ma'ruzachiga qaratish, boshqa odamlarning gaplariga e'tibor qaratmaslik. Kimdir bilan gplashayotganda nima qilayotganini bilish orqali tinglashni mashq qilish mumkin. Buni kimdir bilan yuzma-yuz muloqotda bo'lgandan so'ng eshitgan, tushungan va tan olganlarini qog'ozga yozib qo'yish yoki audiokitoblar yoki podkastlarni tinglash, to'rt daqiqadan ko'p bo'lmagan kliplarni tinglashga harakat qilish va qancha ma'lumotni saqlash mumkinligini bilish uchun ularni takrorlash, bu bolalar uchun umumiy muloqot qobiliyatini va tinglash qobiliyatini oshirishi mumkin.

3. Tinglash tajribasini dekonstruksiya qiling. Tinglaganingizdan so'ng, qanday tinglaganingiz, nima bo'lgan va nima bo'lmagani haqida o'ylashga vaqt ajrating. Ushbu aks ettirish kelajakdagi tinglash tajribangizni yaxshilashga yordam beradi.

4. Ma'ruzachi nima deyayotganini tasavvur qilish. Ma'lumotni saqlashga yordam berish uchun tinglayotganda, ma'ruzachi nima haqida gapirayotganining aqliy tasvirlarini tasavvur qilishga harakat qilish. Bu tom ma'nodagi rasm yoki mavzuga tegishli boshqa tushunchalar bo'lishi mumkin. Bu tinglovchiga uzoq vaqt tinglaganida kalit so'z va iboralarni eslab qolishiga yordam beradi. Agar diqqatni yo'qotib qo'ysa, darhol diqqatni qayta tiklashga harakat qilish lozim.

5. Ko'z bilan aloqa qilish. Ko'pgina G'arb madaniyatlarida ko'z bilan aloqa qilish yaxshi muloqotning asosiy qismidir - Yaponiya va Koreya kabi madaniyatlarda bu kuchli va qo'pol bo'lib tuyulishi mumkinligini yodda tutish kerak. Xuddi shunday, ba'zi neyro-xilma-xil odamlarga doimiy ko'z bilan aloqa qilish qiyin bo'lishi mumkin.

6. Ruhiy salomatlikni yaxshilash. Tinglash bizning ruhiy va hissiy salomatligimizga ijobiy ta'sir qiladi. Boshqa odamlarni tinglash orqali biz qiyin paytlarda hamrohlik, tushunish va qo'llab-quvvatlashni his qilishimiz mumkin. Bu bizga stress, tashvish va depressiyani kamaytirishga yordam beradi. Umphrey va Sherblomning empirik tadqiqotlari shuni ko'rsatadiki, tinglash "nafaqat bizni bog'laydi va munosabatlardagi farqlarimizni muhokama qilishga yordam beradi, balki tinglash ham o'z-o'zini aks ettirishni osonlashtiradi va fikrlash va his qilish uslublarimizni tushunish va rivojlantirishga yordam beradi"[1,5].

Tinglab jarayonlar ichida nutqni idro etish, ishlab chiqarish xotirasi, gapirish, solishtirish, antisipatsiya (oldindan fahmlash), mantiqan hosil kabi mexanizmlarni o'z ichiga oladi. Mazkur mexanizmlarni shakl toptirish o'rganuvchilarning til o'rganish jarayonida tinglab malakasi hosil qilish. Tinglab malakasi chet tilida zaruriy mashqlarni ishlab chiqarish shakllanadi va rivojlanadi. Tinglab ta'minlash orqali amalga oshirish uchun uch omil tutiladi. Tinglovchining o'ziga bog'liqlik (xususan, malakasining malakasining, xotirasi, diqqati kabi xususiyatlari), tinglash

shart-sharoiti (nutq tezligi, til materialining hajmi hamda shakli) va shu bilan birga qo'llangan materialining lingvistik jihatlari umumiy hajmi[2,3]

Xulosa

Xulosa qilib aytadigan bo'lsak, faol tinglash biror kishining fikrlari, xatti-harakatlari va his-tuyg'ulariga e'tibor berish qobiliyatini namoyish etadi, odamlarga samarali ta'sir qilish, xizmat qilish, rag'batlantirish yoki rivojlantirish uchun kuchni oshiradi. Insonning asosiy o'zaro ta'sirini yaxshilaydi. Tinglovchilar tovushlarini farqlashlari, lug'at va grammatik tuzilmalarni o'zgartirishlari va izohlashlari kerak. Chet tilida tinglab yordamni zamonaviy va interaktiv texnologiyadan o'rganish va o'rtish eng samarali usullardan biri. Bu jaaryonda kompyuterlardan tashqarida video roliklarni, namoyishlarni, dialoglarni, kino yoki multifilmlarni ko'rishi hamma uchun mumkin. Bundan chet tilidagi radio eshittirishlar va televideniedagi dasturlarni qo'shish va tomosha qilish ham samarali usullardan biri oladi. Bu texnik yordamdan foydalanish o'quvchilarining chet tilini tinglab oshirish orqali o'rganish jarayonini qiziqarliroq va samaraliroq bo'lishini ta'minlash.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Stefanie Barthmare "How to develop listening skills"(5-sahifa)
2. Turdiyeva Dilobar Zafarjonovna "Chet tilini o'qitishda eshitish ko'nikmasini rivojlantiruvchi interfaol usuularning ahamiyati"(1-3sahifa)
3. Valentina Gimanez "Developing listening skills"(1-sahifa)
4. Makhmudova G.B. The Development of Scientific Theories of Metaphor Translation from the Cultural Point of View. International Journal on Integrated Education 6 (5), 329-332